

Milli kökə bağlı yazıçı

Tənqidçi-ədəbiyyatşunas, professor Qulu Xəlilov BDU-nun Jurnalistika fakültəsində müəhazırələr apararkən iftixar hissi ilə bir neçə görkəmli yazıçının adını xatırladaraq onların içərisində İsmayıllı Şixlinin adını xüsusi vurğulayırdı: "İsmayıllı Şixli "Dəli Kür" əsəri ilə, ədəbi fəaliyyəti dövrü heç nə yazmasa belə, müasir Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində əbədiyyaşlıq qazanmışdır".

İsmayıllı Şixli şeirlə gəldiyi söz sənətinə nasır, publisist, tənqidçi, aşadırmaçı ədəbiyyatşunas kimi əvəzsiz töhfələr verib. O, bədii yaradıcılığı, pedaqoji və ictimai fəaliyyəti ilə adını Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə əbədi hekk etdirməyi bacarıb. Bu çoxşaxəli fəaliyyətinin nəticəsidir ki, onun əməyi yüksək dəyərləndirilib. İ.Şixli ictimai xadim kimi hər zaman xalqının, oxucularının arasında olub, problemləri ilə maraqlanıb, onların həlli üçün səyi ni əsirgəməyib.

Azərbaycan ədəbiyyatında əbədiyyaşlıq qazanmış İsmayıllı Şixli 1919-cu il martın 22-də Qazaxın İlkinci Şixli kəndində müəllim ailəsində doğulub. İbtidai təhsilini Kosalar kəndində başa vurub və 1933-cü ildə Qazax Pedaqoji Məktəbinə daxil olub. Bu mühit onun ürəyinə bitib-tükənməz söz sevgisini salıb. Bu barədə yazıçı müşahidələrinin birində deyir: "Qazax seminariyasına qəbul olub, qələm tərəfə baxmamaq, gizlice ona sarılmamaq mümkin deyil. Elə bil ki, orannın ab-havası özü adamı dingildədir, canından, qanından sözsöhbət, od-alov qoparmaq istəyir. Ədəbi ocağa bənzəyən hər addımda Firudin bəy Köçərlinin, Əli Hüseynin, Səməd Vurğunun, Osman Sarıvəllinin adıçəkilən bir yerdə hünərin var lal-pitik ol. Üstəlik, ədəbiyyat müəllimlərimizdən S.Vurğunun, O.Sarıvəllinin dostları

Mirqasım, Əli, Sarı Hüseyn kimi müəllimlər gənc ürəklərimizi körük kimi basıldılar".

Pedaqoji məktəbdə üçillik təhsilini başa vurduqdan sonra 1937-ci ildə bir il Kosalar kənd orta məktəbində baş dəstə rəhbəri və müəllim işləyən İ.Şixli yolunu Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun Dil və ədəbiyyat fakültəsindən salır. Ədəbi yaradıcılıq yolu da məhz burada, APİ-də tələbə ikən başlayır. İlk mətbü əsəri "Quşlar" şeiri 1938-ci ildə "Ədəbiyyat" qəzetində dərc edilir. Özünün də sonralar xatırladığı kimi, ilk şeirinin çapı onun həm sevincli, həm də kədərli günü olur. Çünkü gənc İsmayıllı bir daha şeir yazmayacağını ürəyinin dərinliyində agrılı hüznə dərk edir: "Həmin gün mən həm sevinir, həm də kədərlənirdim. Sevinirdim - nəhayət, şeirim çıxdı; kədərlənirdim - heyf ki, bir də şeir yazmayacağam. Bircə onu deyə bilərəm ki, şeirin atı məni üstdən tez saldı. Bircə şeir çap elətdirəndən sonra şeirin mənim yemim olmadığını başa düşdüm".

İsmayıllı Şixli 1942-ci il sentyabrın 15-də hərbi xidmətə çağırılanda kurs yoldaşı tələbə-sair Nazim Soltanova birlikdə cəbhəyə yola düşür. İsmayıllı Şixli cəbhə həyatının ilk aylarından kədər və həsrət duyğularının təsiri ilə

şeirlər yazır, hətta özünə "Yalqız" təxəllüsü götürür ki, bu da hərbi həyatın ilk dövründə çəkdiyi çətinliklərin təsiri idi. Hərbi xidmətin ilk günlərindən əsgər gündəliyi yazar, cəbhə həyatına dair fikir və müşahidələrini qeydə alan ədib 1943-cü ildə cəbhədə yazdığını "Qızıl lalə" hekayəsini "Kommunist" qəzeti yollayır.

Faşistlər Şimali Qafqazdan qovalandan sonra İsmayıllı qulluq etdiyi hərbi hissəni Belarus cəbhəsinə Berlinə doğru həcüm əməliyyatının mərkəzinə göndərirlər. Sovet qoşunlarının tərkibində İsmayıllı Almaniyada ağır döyüslərdən keçir. O, "Qafqazı müdafiəyə görə" medalı, 1944-cü ilin noyabr ayında isə "Qızıl Ulduz" ordeni ilə təltif edilir.

İkinci Dünya müharibəsi İsmayıllı Şixlinin həm həyatına, həm də yaradıcılığına təsirsiz ötüşmür. O, özü də dediyi kimi, cəbhədə insanlığı, həyatı, dostluğu, vari, yoxu, istini, soyuğu, çətinliklərə, üstünə yağan güllələrə, üzünə gülümsəyən ölümə rəğmən ümidi etməyi, vuruşmayı, sabahı gözləməyi öyrənir.

İsmayıllı Şixli ilə bir binada qonşu yaşımış, Yazıçılar İttifaqında bir yerdə işləmiş, "Azərbaycan" qəzetinin sabiq baş redaktoru yazıçı-jurnalist Əmir Mustafayev deyirdi: "İsmayıllı Şixli ilk hekayələrinin çapından sonra jurnalistikaya və bədii yaradıcılığa meylini daha da artırır. Oçerk janrı onun qələmini itiləşdirməklə yanaşı, maddi vəziyyətini də yaxşılaşdırırı. 1949-cu ildə İsmayıllı Şixli Yazıçılar İttifaqına üzv qəbul edilir. Bizim nəslin ədəbi sahədəki uğurlarının rəsmiləşməsi, cavan yazıçı kimi tanınmağımız yaradıcılığa daha ciddi yanaşmağımıza səbəb olurdu. Odur ki, İsmayıllı Şixli böyük həvəsə Azərbaycanın rayonlarını gəzir, xüsusilə yeni salınan Daşkəsəndə tez-tez olur, oçerkələr yazırı. Daşkəsəndə

topladığı müşahidələr əsasında "Dağlar silklənir" adlı ilk povestini ərsəyə gətirdi və bu əsər kitab halında 1951-ci ildə işıq üzü gördü. Ümumiyyətlə, İsmayıllı Şixli milli mentalitətə bağlı yazıçı idi".

Ötən əsrin 50-ci illərində etibarən ədəbi mühitdə və mətbuatda İsmayıllı Şixli imzası tez-tez görünməyə başlayır. Nəsr ona yazıçılıq məharətini, istedadını göstərmək üçün xeyli imkanlar verir. Tanınmış yazıçı Mehdi Hüseynin ona yalnız gördükərini, bildiklərini yazmaqla bağlı verdiyi tövsiyə ədəbiyyat yoluna çəraq olur. Gənc yazıçı bu məsələhəti əsas tutaraq bir-birinin aradınca "Konserv qutuları", "Həkimin nağılı", "Səhəri gözləyirdik", "Kerç sularında", "Haralisan, ay oğlan?", "Raykom katibi", "Daşkəsən" oçerkərini, "Ayrılan yollar", "Dəli Kür", "Ölən dünyam" romanlarını yazır. "Dəli Kür" romanı mürəkkəb struktur, mövzu əhatəliyi, ziddiyyətli obrazlar aləmi və rəvan, axıcı dili ilə illərdir öz aktuallığını qoruyub saxlayır.

İsmayıllı Şixli Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun Filologiya fakültəsində aspirant (1946-1949), müəllim, baş müəllim olur, Xarici ölkələr ədəbiyyatı kafedrasının müdürü, bir müddət Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının katibi (1965-1968) kimi çalışır. "Azərbaycan" jurnalında baş redaktor (1976-1978), Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının birinci katibi (1981-1987), SSRİ Yazıçılar İttifaqının katibi (1981-1987) olur. 1986-cı ildə Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri, 1991-ci ildə isə Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Ağsaqqallar Şurasının sədri seçilir. 1994-cü ildə "Şərəf" ordeninə layiq görülür. Xalq yazıçısı 1995-ci il iyulun 20-də əbədiyyətə qovuşur.

Rəhman SALMANLI,
"Azərbaycan"